Zeggen wat je doet, en doen wat je zegt

Top600, door de ogen van WSSJB&JR

Nigel was zestien, toen hij op de Top600 lijst belandde. Een thuis had hij op dat moment niet, Nigel ging van instelling naar instelling. Vanwege gebrek aan stabiliteit zocht hij zijn heil op straat, in Amsterdam Zuidoost. Daar hoorde hij er ten minste bij. De illegale activiteiten deerden hem niet zo. Want wat moest hij anders? Voor een echte opleiding, voor een carrière, was hij toch niet slim genoeg. Dan maar woninginbraak, straatroof en scooterdiefstal.

De casus van Nigel wordt besproken in een praktijkverhaal uit het magazine 'Top 600 - 10 jaar met zorg aangepakt'. Op 18 mei wordt dit 10-jarig bestaan gevierd met een congres, ‘de kracht van het netwerk’. Het praktijkverhaal 'voor elkaar rennen' gaat over een jongere met een Licht Verstandelijke Beperking (LVB). Veel jongeren met een LVB hebben moeite om goed te functioneren in onze samenleving. Vaak worden ze niet begrepen, en omgekeerd hebben zij zelf ook moeite om de wereld te begrijpen. Naar verhouding gaan dan ook veel van hen het slechte pad op. Helaas zien we dat ook terug in de Top600: GGD-onderzoek[1] laat zien dat maar liefst 56% van deze jongeren functioneert op het niveau van een LVB.

De William Schrikker Jeugdreclassering biedt landelijk specialistische begeleiding aan jongeren met een LVB. Samen met de regisseurs van deTop600, en andere ketenpartners, proberen we ervoor te zorgen om jongeren zoals Nigel, te laten stoppen met de criminaliteit. In dit artikel gaan we in gesprek met een jeugdreclasseerder, een criminoloog en de bestuurder. Hoe zorg je nou dat je samen met deze jongens en meiden met LVB kan rennen, en dan ook nog de goede kant op? En wat hielp daarin bij Nigel?

Waarom de Top600?

Pim van Uchelen, voorzitter van de Raad van Bestuur bij Partners voor Jeugd, het samenwerkingsverband waar WSS JB&JR onder valt, maakte de start van de Top600 mee in zijn tijd bij het OM. “Eigenlijk is het begonnen met de Topaanpak Zuidoost (TAZo). Het idee daarvan was: de jongeren waarbij we het meeste en het extreemste criminele gedrag zien, zijn niet geholpen met het reguliere traject. Deze jongeren groeien vaak op in een omgeving van schulden, geweld, middelengebruik, en psychische problematiek. Soms allemaal tegelijk. Daar moet je dus een enorme hulpverlening omheen organiseren zodat je de kern van het probleem aanpakt.”

De TAZo groeide, onder aanvoering van toenmalig burgemeester Eberhard van der Laan, uit tot de Top600. In de Top600 werd een integrale samenwerking opgezet tussen het sociaal domein, zorg en veiligheid. De belangrijkste doelstellingen werden het verminderen van recidiverisico, het creëren van toekomstperspectief, en het voorkomen dat ook het netwerk betrokken raakt bij de criminele activiteiten. Op deze manier zou de maatschappij ook een stukje veiliger worden, zo was het idee.

Aan deze doelen wordt nu door alle samenwerkingspartners gewerkt op het Actiecentrum Veiligheid en Zorg (ACVZ). Daar krijgen alle Top600-jongeren een regisseur aangewezen vanuit één van deze partners. Deze regisseur fungeert als een soort aanspreekpunt: hij of zij houdt het overzicht, en zorgt dat vanuit de verschillende invalshoeken de juiste hulp wordt ingeschakeld. De gedeelde locatie bevordert overleg, en maakt het vinden van een gezamenlijke strategie makkelijker.

Betrokkenheid van WSS JB&JR

Zoals eerder genoemd komt de betrokkenheid van WSS JB&JR niet uit de lucht vallen. Jongeren met een LVB, de doelgroep van WSS JB&JR, zijn sterk oververtegenwoordigd binnen de Top600.

Aan de buitenkant zie en merk je niet zomaar dat iemand een LVB heeft, waardoor dit vaak helemaal niet wordt herkend. Jongeren met een LVB hebben niet alleen een cognitieve beperking, maar zij lopen ook vast in dagelijkse dingen. Zij hebben bijvoorbeeld moeite met taal- en tijdbegrip, maar ook met sociale vaardigheden. Ze reageren vaker impulsief en zijn beïnvloedbaar en komen daardoor sneller in de problemen. Ze zijn ook vaker slachtoffer dan jongeren zonder een LVB. Ook lopen ze vaak vast in hele praktische vaardigheden zoals persoonlijke verzorging en gebruik van vervoer. Daar komt nog bij dat deze jongeren, die al een achterstand hebben, ook vaak opgroeien in een gezin waar

[1] Segeren, M. W. (2020). Caught in adversity: The development, persistence and escalation of criminal behavior from a public mental health care perspective.

veel (opvoed)problemen spelen, en in een achterstandswijk, met de verkeerde vrienden op straat rond gaan hangen, Ze hebben een lage dunk van zichzelf, en willen tegelijkertijd dolgraag ergens bij horen. De kans om af te glijden in de criminaliteit is bij deze groep aanzienlijk. Vaak hebben mensen met een LVB hun hele leven, en in veel aspecten van hun leven, een bepaalde mate van ondersteuning nodig.

Onder andere deze eigenschappen maken jongeren met een LVB ontvankelijk voor de criminaliteit, weet ook Pim. “Je merkt bijvoorbeeld dat deze jongeren erg beïnvloedbaar zijn. Ze worden vaak dom gevonden door anderen en hebben veel faalervaringen. Daarnaast kunnen ze de gevolgen van hun daden vaak niet goed inschatten. Dit maakt ze gemakkelijke slachtoffers voor de (georganiseerde) misdaad. Ineens horen ze ergens bij en wordt hun bijdrage gewaardeerd. Dat resulteert in veel loyaliteit bij deze doelgroep.”

LVB in de praktijk
“Dat een regulier traject in de strafrechtketen niet werkt bij deze jongeren, is dan ook niet zo gek. Hun ontwikkelingsniveau, taalgebruik, en belevingswereld zijn zó anders, dat het een vak apart is om goed met deze jongeren te verbinden. Het is daarom belangrijk dat er een specialist betrokken wordt die snapt wat zulke jongeren nodig hebben.” Ruudje Kea is als criminoloog van het Expertisecentrum van Partners voor Jeugd (Expect Jeugd) betrokken bij de ontwikkeling van methodieken, onder andere voor deze doelgroep. Als ontwikkelaar weet zij wat wel, en vooral ook wat niet werkt bij hen. “Goed kunnen verbinden en aansluiten bij de belevingswereld en het niveau van deze jongeren is echt cruciaal. Je bent een soort belangenbehartiger en vertaler voor ze, om alles wat er gebeurt in die strafrechtketen, alles wat er op ze afkomt, goed uit te leggen. Wat betekent alles? Wat wordt er van ze verwacht? Op die manier zorg je ervoor dat zij een eerlijk proces en eerlijke begeleiding krijgen, dat er binding en vertrouwen ontstaat, en je helpt hen ook om escalaties te voorkomen. Wanneer je bij jongeren met een LVB een te hoog niveau veronderstelt, kunnen ze namelijk sneller vijandig of agressief reageren omdat ze niet goed snappen wat er gebeurt. Dan ben je de jongere vaak al kwijt voor het traject goed en wel begonnen is.[2]”

“Daarnaast moet je een lange adem hebben. Er is veel aan de hand, en deze problemen zijn niet zomaar opgelost, zeker niet bij deze doelgroep. Vaak is het sociaal netwerk ook beperkt. In de tussentijd heeft de doelgroep behoefte aan duidelijkheid. Dat betekent veel uitleg en veel herhaling. En duidelijke grenzen, dus ook streng zijn als het moet. In de praktijk zien we verder dat mensen met een LVB gewoon vaker hun neus stoten. Ook daar moet je mee om kunnen gaan. Als er ernstige veiligheidsrisico’s spelen voor de jongere of de maatschappij, dan moet je als professional snel kunnen handelen, maar ook altijd in verbinding kunnen blijven met de jongere. Professionals van de WSS JB&JR zijn daar wat mij betreft heel goed in. Zij grijpen in als dat nodig is, maar blijven tegelijkertijd de jongere zien achter zijn of haar gedrag.”

Jeugdreclasseringswerker Bo Leermakers is het roerend met zijn collega eens. “Ik geloof heel erg in verbinding maken met cliënten. Zoals Ruudje ook noemde, betekent dat vooral heel erg aansluiten bij hun leefwereld. Je moet bijvoorbeeld niet gek opkijken als iemand een keertje een half uur te laat komt. In plaats daarvan moet je juist je waardering uitspreken wanneer zo’n jongere komt opdagen. Onze doelgroep heeft een negatief zelfbeeld en elke faalervaring maakt dat beeld zwarter. Het is daarom belangrijk om de kleine succesjes te vieren. Dat kennen ze bijna niet. Daarbij moet je zelf betrouwbaar en oprecht zijn. Mijn motto daarin is: doen wat je zegt en zeggen wat je doet.”

Nigel
Bij Nigel is het gelukt om deze verbinding te maken. In het eerdergenoemde praktijkverhaal ‘Rennen voor elkaar’ reflecteert hij samen met zijn regisseurs van de WSS, Kim & Alexandra, op wat hem hielp in de begeleiding. Nigel vindt dat *‘hij geluk had dat hij Kim had.’ ‘Die is voor mij door het vuur gegaan’*, zo vertelt hij. En op de vraag waarom hij denkt dat Kim hem zo goed kende antwoord hij: ‘*Met Kim had ik het soms ook over niet zakelijke dingen. Dan gingen we even wandelen, vijf of tien minuten en hadden we het over heel andere dingen. Soms een beetje over de toekomst. Zo vind ik dat de band sterker is geworden.’* Kim*: ‘Ik ging soms voor je door het vuur, maar ik was ook wel duidelijk toch?’* Nigel: ‘*Jazeker! Duidelijk, duidelijk. Jullie alle twee. Ik wist het wanneer het geen geintje was. …En als ik het dan toch verpestte, dan was het: “Ik heb je gewaarschuwd, kijk wat ervan is gekomen.”*

---

[2] Wil je hier meer over lezen? Kijk dan ook eens naar het onderstaande artikel:
R. Kea MSc en Mr. W. van Oppenraaij, 'Hoe beperkt is het straf(proces)recht voor jongeren met een beperking?', *Handicap & Recht* 2021-2, p. 39-44

Bo: “Nigel is nu mijn cliënt, maar toen hij bij ons binnenkwam, werd de casus opgepakt door mijn oud-collega’s Alexandra en Kim. Omdat zij lang bij deze jongere betrokken zijn geweest, hebben zij heel goed werk kunnen doen met en voor hem.” Zij hebben ‘doen wat je zegt en zeggen wat je doet’ in deze casus tot kunst verheven, volgens Bo. “Zij zijn altijd zo enorm zorgvuldig geweest dat ze zijn vertrouwen hebben kunnen winnen. Het lukte hen om goed en duidelijk aan hem uitleggen wat er allemaal gebeurde en wat er van hem verwacht werd. En dat is echt niet zo makkelijk als het lijkt. Deze jongeren lukt het namelijk vaak niet in één keer om alles te begrijpen. Daarom moet je blijven herhalen, of het op andere manieren proberen uit te leggen. ”

“Daarnaast is het Alexandra en Kim gelukt om Nigel te activeren zélf contact te zoeken met de regisseur. Hij is zelf gaan inzien ‘hee, ik heb hier iets aan’. En dan niet alleen nu, maar ook op de lange termijn. Wat dat betreft is het juist fijn dat deze doelgroep zo beïnvloedbaar is. Want dat geldt natuurlijk niet alleen voor foute vrienden, maar ook voor hulpverleners.”

“Op dit moment staat Nigel nog wel op de Top 600 lijst, maar hij is zich wel echt los aan het maken van de criminaliteit. Het lukt niet om iedere jongere op het rechte pad te krijgen, maar onderzoek naar de Top600-aanpak laat wel eerste positieve effecten zien[3],” vertelt Bo. Pim is trots op dit mooie voorbeeld van Kim, Alexandra en Bo, net zoals hij trots is op alle andere collega’s van de jeugdreclassering binnen partners voor jeugd en de collega’s die in de Top 600 werkzaam zijn. “Het laat zien dat passie, compassie, soms streng zijn en specialisme belangrijk zijn om voor jongeren met een LVB een verschil te maken. En voor de maatschappij. Want ook die maak je hierdoor een stuk veiliger.”

[3] Actiecentrum Veiligheid en Zorg. (2021). Wat levert de aanpak op? *Top600 – 10 jaar met zorg aangepakt*, (pp. 22-24).